

Ефективність управління фінансами підприємства засобами фінансової рівноваги (на прикладі Львівобленерго)

Кайдрович Х.І.

аспірант кафедри економіки та економічної безпеки
Львівського державного університету внутрішніх справ

Стаття присвячена актуальним питанням забезпечення ефективності управління фінансами підприємств. Проаналізовано та систематизовано методики управління фінансами підприємств. Досліджено можливість використання механізму фінансової рівноваги підприємства у цьому процесі. Систематизовано загрози фінансовій безпеці підприємства. Окреслено можливості використання механізму фінансової рівноваги для забезпечення підприємств.

Ключові слова: фінанси, фінансова рівновага, фінансова безпека, методики управління фінансами.

Кайдрович К.И. ЭФФЕКТИВНОСТЬ УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСАМИ ПРЕДПРИЯТИЯ СРЕДСТВАМИ ФИНАНСОВОГО РАВНОВЕСИЯ (НА ПРИМЕРЕ ЛЬВОВОБЛЭНЕРГО)

Статья посвящена актуальным вопросам обеспечения эффективности управления финансами предприятий. Проанализированы и систематизированы методики управления финансами предприятий. Исследованы возможности использования механизма финансового равновесия предприятия в этом процессе. Систематизированы угрозы финансовой безопасности предприятия. Определены возможности использования механизма финансового равновесия для обеспечения безопасности предприятий.

Ключевые слова: финансы, финансовое равновесие, финансовая безопасность, методы управления финансами.

Kaydrovych H.I. THE EFFECTIVENESS OF THE FINANCIAL MANAGEMENT OF ENTERPRISE FINANCIAL BALANCE MEANS (ON THE EXAMPLE OF L'VIVOBLENERGO)

The article is devoted the pressing questions of providing of efficiency of financial management of enterprises. The methods of financial management of enterprises are analysed and systematized. Possibilities of the use of mechanism of financial equilibrium of enterprise are investigational in this process. It is systematized threat financial safety of enterprise. Possibilities of the use of mechanism of financial equilibrium are outlined for the protection of enterprises.

Keywords: finances, financial equilibrium, financial safety, methods of financial management.

Постановка проблеми. Ефективне використання потенціалу енергетичної галузі, визначення пріоритетів і параметрів її розвитку – необхідні передумови зростання економіки. У Законі України «Про електроенергетику» [1] електроенергетика визначена як «галузь економіки України, що забезпечує споживачів енергією». Цей Закон також регулює відносини, що виникають у зв'язку із виробництвом, передачею, розподілом, постачанням і використанням енергії, державним наглядом за безпечним виконанням робіт на об'єктах електроенергетики незалежно від форм власності, безпечною експлуатацією енергетичного обладнання і державним наглядом за режимами споживання електричної і теплової енергії, а також із централізованим диспетчерським (оперативно-технологічним) управлінням [1].

Електроенергетичні компанії технологічно взаємопов'язані між собою єдиним процесом

виробництва, транспортування, передачі, розподілу і збуту електроенергії, незважаючи на організаційну і економічну самостійність їх виробничо-господарської діяльності на енергетичному ринку. Тому порушення надійності роботи будь-якого елемента в цьому єдиному процесі може призвести до збоїв у функціонуванні ринку в цілому.

Сучасний стан формування ринку електричної енергії вимагає узгодженості стійкого розвитку суб'єктів господарювання та економічної безпеки для забезпечення їхньої ефективної діяльності. Такий підхід визначає систему обмежень, оптимальний стан яких визначається фінансовою рівновагою суб'єкта господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інструментарієм системи управління фінансовою рівновагою підприємств є аналітичне забезпечення, яке дає можливість формувати

якісні інформаційні потоки для системних аналітичних досліджень. Позиції науковців щодо аналітичного інструментарію фінансової рівноваги з однієї сторони та оцінки фінансової безпеки з другої є досить неузгодженими [2-4]. Саме тому вважаємо за доцільне узагальнити аналітичний інструментарій формування фінансової рівноваги підприємства, та визначити пріоритети в даному напрямі дослідження.

Основними факторами, з нашої точки зору, які слугуватимуть рівноважному фінансовому розвитку електроенергетичних підприємств, з одного боку, та забезпеченню його безпеки – з іншого є: ліквідність підприємства, вартість підприємства та його розвиток. У цьому контексті і передбачається орієнтація всієї діяльності електроенергетичних підприємства на досягнення програмних стратегічних цілей [5].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Для управління фінансами підприємств науковцями сформована та адаптована практиками множина методів, які є актуальними для більшості підприємств на сучасному етапі розвитку фінансового менеджменту, а саме: методи оптимізації структури капіталу, система фінансових показників з врахуванням специфіки діяльності підприємства, методи прогнозування банкрутства підприємств, методи оцінки фінансових ризиків, дисконтні методи оцінки інвестиційних проектів, методи управління фінансами з використанням фондових інструментів, збалансована система показників та інші.

Пошук прикладних методів вирішення практичних проблем управління фінансами показав ефективність та значимість механізму фінансової рівноваги. Аналіз та оцінка фінансової рівноваги підприємства дадуть змогу визначити критичні сторони в їх діяльності та запропонувати можливі варіанти виходу і з кризових ситуацій. Вагомою перевагою використання методу механізму фінансової рівноваги підприємств є те, що підприємство в межах своїх обмежених ресурсів може знайти вирішення багатьох проблем. Тобто, не вдаючись до додаткового залучення фінансових ресурсів, суб'єкт господарювання може оптимізувати та реструктуризувати наявні ресурси для ефективного їх використання.

Перевагою цього методу є також те, що для оцінки фінансової рівноваги використовуються дані фінансово-господарської діяльності підприємства, які, як правило, легко доступні (формуються в фінансовій звітності), і в той же час досить інформативні.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Оцінка фінансової рівноваги підприємства повинна охоплювати такі блоки аналітичних завдань: аналіз економічного потенціалу підприємства (аналіз структури активів та пасивів); аналіз структури звіту про фінансові результати; аналіз ліквідності та фінансової стійкості; аналіз ефективності діяльності підприємства. Завдання полягає в тому, що формалізувати рішення цих завдань у взаємозв'язку (інформаційному та алгоритмічному). Єдиний формалізований процес повинен надавати інформацію по всіх аналітичних блоках завдань у взаємозв'язку і взаємозалежності. При цьому, дуже важливо розглядати всі показники в динаміці, оскільки це дає можливість зіставити дані й оцінити тенденції їх зміни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Охарактеризуємо ПАТ «Львівобленерго» за обраними показниками економічного потенціалу підприємства, ліквідності та фінансової стійкості, ефективності діяльності.

Аналіз економічного потенціалу базується на побудові агрегованих форм звітності, що передбачає впорядкування активів та пасивів підприємства та дозволяє співставляти окремі статті та визначати їх співвідношення.

Оцінка економічного потенціалу підприємств дає можливість встановити окремі обмеження на структуру балансу: співвідношення оборотних і необоротних активів підприємства, власних і залучених ресурсів, окремих статей активів і капіталу.

Оцінка економічного потенціалу ПАТ «Львівобленерго» подана в таблиці 1. Усі розрахунки виконано за даними фінансової звітності ПАТ «Львівобленерго» [6].

Зміни в структурі економічного потенціалу ПАТ «Львівобленерго» відбуваються непропорційно. Зокрема, збільшення джерел фінансування відбувається за рахунок власного та довгострокового капіталу. Так, протягом 2012–2014 років довгостроковий капітал зріс на 430848 тис. грн (1868,96), у структурному аналізі це визначає позитивний ефект, оскільки зниження питомої ваги власного капіталу супроводжувалося відповідним зростанням долі довгострокових зобов'язань. Ці зміни призвели до посилення мультиплікаційного ефекту власного капіталу, який характеризує його здатність створювати активи підприємства. Реалізація мультиплікаційного ефекту є важливою умовою генерації капіталу, оскільки дозволяє залучати зовнішні фінансові ресурси.

Таблиця 1

Узагальнена структура балансу ПАТ «Львівобленерго»

Показники	2012		2013		2014		Відхилення 2013/2012		Відхилення 2014/2013		Відхилення 2014/2012	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	У сумі, тис. грн	%	У сумі, тис. грн	%	У сумі, тис. грн	У %
АКТИВИ												
Необоротні активи	886821	89,79	3769107	96,11	3821451	96,35	2882286	425,01	52344	101,39	2934630	430,92
Оборотні активи	100859	10,21	152687	3,89	144757	3,65	51828	151,39	-7930	94,81	43898	143,52
Баланс	987680	100,00	3921794	100,00	3966208	100,00	2934114	397,07	44414	101,13	2978528	401,57
ПАСИВИ												
Власний капітал	818637	82,88	3239457	82,60	3163113	79,75	2420820	395,71	-76344	97,64	2344476	386,39
Довгострокові зобов'язання і забезпечення	24356	2,47	516475	13,17	455204	11,48	492119	2120,52	-61271	88,14	430848	1868,96
Поточні зобов'язання і забезпечення	144687	14,65	165862	4,23	347891	8,77	21175	114,64	182029	209,75	203204	240,44
Баланс	987680	100,00	3921794	100,00	3966208	100,00	2934114	397,07	44414	101,13	2978528	401,57

Проте, аналіз динаміки майнового потенціалу на ПАТ «Львівобленерго» свідчить про те, що підприємство не змогло в повній мірі реалізувати позитивні зрушення. Хоча й спостерігається позитивна динаміка приросту майна підприємства, однак в основному за рахунок приросту необоротних активів підприємства. Низькі темпи приросту оборотних активів протягом 2012–2014 років призвели до зниження їх питомої ваги. Така зміна не може бути компенсована відповідним зростанням необоротних активів, адже у формування прибутку провідну роль відіграють саме оборотні активи.

Узагальнюючи оцінку економічного потенціалу електроенергетичних підприємств зазначимо, що для кожного підприємства співвідношення необоротних і оборотних активів може бути різним, однак дуже важливо постійно відстежувати динаміку їхніх елементів. Разом із тим потрібен постійний моніторинг оцінки короткострокових зобов'язань, зокрема кредиторської заборгованості, яка означає безкоштовне користування засобами кредиторів. Це дасть змогу зрівноважити вигоди і витрати від використання позикових коштів. Без належного управління структурою таких джерел фінансування неможливо досягнути позитивної фінансової стійкості компанії в ділових відносинах з партнерами в найближчому майбутньому.

Оцінку економічного потенціалу підприємств доцільно доповнювати аналізом доходів та витрат. Для унаочнення результатів аналізу доцільно побудувати агреговану форму звіту про фінансові результати та балансу (рис. 1). Таке представлення даних візуалізує приріст економічного потенціалу підприємства. ПАТ «Львівобленерго» отримало збиток за результатами фінансово-господарської діяльності у 2014 році, тобто приріст економічного потенціалу сформований внаслідок залучення капіталу, зокрема поточних зобов'язань.

Аналіз структури та динаміки показників звіту про фінансові результати дозволяє оцінити ступінь впливу окремих показників на підсумкове значення чистого і реінвестованого прибутку (рис. 1). Оцінка доходів та витрат протягом 2012–2014 рр. показує, що собівартість реалізованої продукції зросла на 13,25%, прибуток від операційної діяльності у 2012 складав 6,46%, та вже у 2014 році збиток становив -5,3%, виплата відсотків і сплата податків та чистий прибуток, який залишився в розпорядженні підприємства складав у 2012 р. 5,01%.

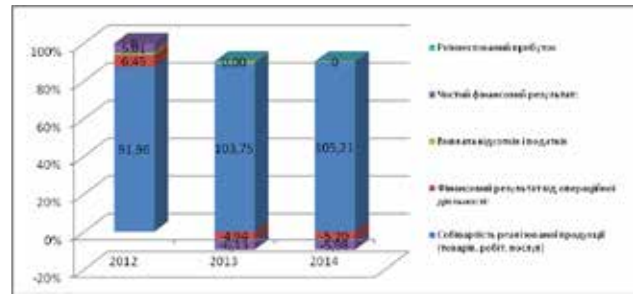

Рис. 1. Динаміка структури доходів і витрат діяльності ПАТ «Львівобленерго» за 2012–2014 рр.

Динаміка структури витрат за елементами в ПАТ «Львівобленерго» за 2012–2014 рр. подана на рисунку 2. Її оцінка вказує, що найбільшу питому вагу у 2012 році склали витрати на оплату праці, проте у 2013–2014 рр. – це амортизація.

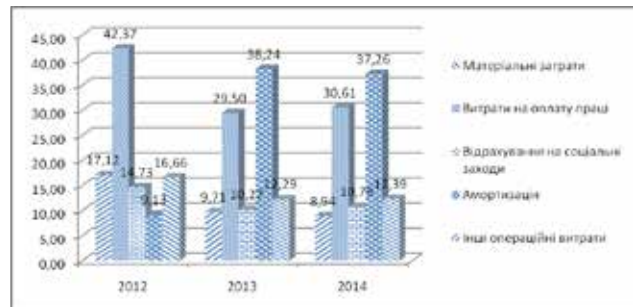

Рис. 2. Динаміка структури витрат за елементами ПАТ «Львівобленерго» за 2012–2014 рр.

Узагальнюючи результати оцінки зауважимо, що в управлінні витратами доцільно концентрувати увагу насамперед на матеріальних витратах, оскільки зниження їх навіть на один відсоток може заощадити значні кошти.

Для оцінки здатності підприємства своєчасно і в повному об'ємі виконувати короткострокові зобов'язання за рахунок поточних активів використовуються показники ліквідності (платоспроможності). Платоспроможність безпосередньо впливає на форми і умови здійснення комерційних договорів, а також на можливість отримання кредитів і позик.

Однією з найбільших проблем у фінансовому стані компанії, який безпосередньо впливає на зниження фінансової безпеки підприємства, незалежно від його галузевої специфіки, масштабу і етапу розвитку, може бути дефіцит грошових коштів. Саме тому оцінка показників ліквідності надзвичайно важлива для оцінки фінансової безпеки підприємства.

Оцінка показників ліквідності та платоспроможності ПАТ «Львівобленерго» подана на рисунку 3.

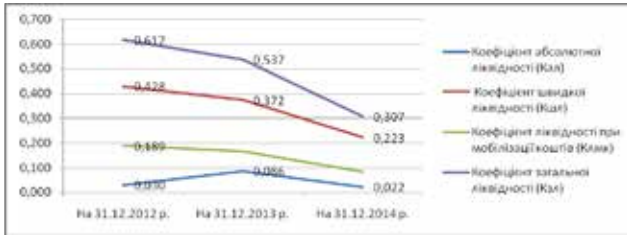

Рис. 3. Динаміка показників ліквідності ПАТ «Львівобленерго»

Зниження значення показника ліквідності ПАТ «Львівобленерго» свідчить про загальне погіршення ситуації із забезпеченістю обіговими коштами і про необхідність серйозних заходів з управління ними.

Показник ліквідності балансу є обмежуючим чинником для ефективності. Зростання ефективності діяльності компанії часто відбувається при зниженні загального рівня ліквідності і навпаки. Необхідно контролювати, зіставляти і управляти значеннями цих показників, виходячи з поточних умов і політики в розвитку бізнесу.

Динаміка показників ліквідності говорить про незначне зниження загальної ліквідності при різкому зниженні коефіцієнта швидкої ліквідності. Це свідчить про зростання низьколіквідних елементів (запасів) у структурі поточних активів. Усе це говорить про ризиковану діяльність підприємств з точки зору неповернення боргів і зниження реального рівня платоспроможності.

Наступним етапом аналізу є оцінка фінансової стійкості підприємства. Фінансова стійкість відображає рівень залежності діяльності підприємства від позикового капіталу.

Оцінюючи результати аналізу фінансової стійкості в цілому, зазначимо, що зниження частки власних коштів свідчить про зниження фінансової стійкості підприємств електроенергетики, однак використання позикових коштів в оптимальному співвідношенні до власних сприяє підвищенню ефективності їхньої діяльності.

У подальшому виникає необхідність оцінки ефективності використання власних оборотних коштів. Для цього використовуються коефіцієнти оборотності та показник періоду обороту в днях. На рисунку 4 узагальнено результати оцінки оборотності оборотних коштів та тривалість фінансового циклу на ПАТ «Львівобленерго». З рисунка 4 видно,

що протягом 2012–2014 рр. сумарний оборот дебіторської заборгованості та запасів перевищував оборот кредиторської заборгованості, проте у 2014 р. показник обороту кредиторської заборгованості перевищував це значення. Саме тому, тривалість фінансового циклу у 2014 році має негативний ефект.

Разом із тим доцільним, на наш погляд, є оцінка коефіцієнта оборотності чистих активів, який є узагальнюючим показником та характеризує інтенсивність використання активів. Окрім того, цей коефіцієнт використовується в оцінці не тільки фінансової діяльності підприємства, а й у забезпеченні його фінансової безпеки, оскільки дозволяє визначити мінімально необхідний обсяг оборотного капіталу та здійснити оцінку його відхилення від цього значення.

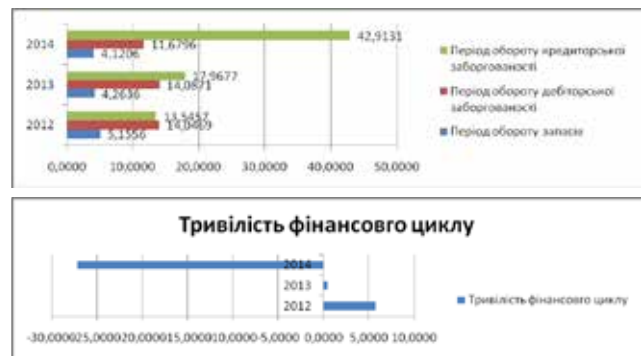

Рис. 4. Тривалість обороту оборотних активів та формування тривалості фінансового циклу для ПАТ «Львівобленерго» у 2012–2014 рр.

Для ПАТ «Львівобленерго» станом на 31.12.2014 необхідний обсяг оборотного капіталу становив -7848,49 тис. грн, що при порівнянні його з реальним значенням визначає дефіцит джерел фінансування на 195285,51 тис. грн.

Наступним етапом є оцінка показників ефективності діяльності підприємства. Визначальне значення при цьому мають показники рентабельності продажів, рентабельності активів, їх взаємозв'язок та взаємозв'язок з показниками оборотності та ліквідності.

Показники ефективності діяльності, їх аналітичні можливості подано в таблиці 2.

При дослідженні стану ефективності діяльності підприємств електроенергетики необхідно враховувати не тільки значення показників і їх динаміку, а й взаємний вплив коефіцієнтів.

Аналіз значення конкретного показника та його складових елементів дозволяє виявити причини їх конкретного значення.

Таблиця 2

Динаміка показників ефективності діяльності ПАТ «Львівобленерго»

Показник	Аналітичні можливості	2012 р.	2013 р.	2014 р.	Відхилення показників 2014 року від показників 2013 р.	Темп росту показників у 2013-2014 роках, у відсотках
1. Рентабельність продажів, %	оцінка рівня чистого прибутку підприємства з кожної гривні проданої продукції	6,45	-4,94	-5,20	-0,263	105,318
2. Рентабельність активів, %	оцінка рівня віддачі капіталу, яка припадає на гривню активів підприємства	13,53	-0,03	-3,19	-3,162	11404,468
3. Оборотність чистих активів	Оцінка рівня обсягу продажів, який може бути згенерований даною кількістю чистих активів	2,35	0,68	0,76	0,084	112,404
4. Рентабельність чистих активів	Оцінка рівня обсягу надходжень, які генерується засобами фінансування (власним капіталом і кредитами банків), що використовуються в бізнесі	0,00	0,00	0,00	0,000	109,402
5. Рентабельність власного капіталу	Оцінює рівень прибутку, що припадає на власний капітал.	12,694	-4,204	-4,599	-0,395	109,402
6. Коефіцієнт фінансового важеля	відображає співвідношення сум позиченого та власного капіталу	0,08	0,01	0,01	-0,002	84,518
7. Середньорічна вартість позиченого капіталу, %	Оцінка вартості позиченого капіталу	0,12				

Таблиця 3

**Системний підхід до виявлення загроз фінансовій безпеці підприємств
засобами визначення впливу показників фінансової рівноваги**

Вимога	Загрози	Індикатори	Параметри впливу	Напрями діяльності	Рішення щодо управління виробничою діяльністю	
Забезпечення фінансової безпеки	Зниження прибутковості діяльності	Рентабельність активів		Матеріали	Умови постачальників	
				Заробітна плата		Ринок праці
	Високі витрати	Рентабельність продажів	Управління витратами	Постійні та змінні витрати	Оптимальні витрати	
				Накладні витрати		
				Маркетинг		
	Низькі доходи		Управління виручкою від реалізації	Ціна	Умови ціноутворення	
				Асортимент	Оптимізація асортименту продукції	
	Нераціональне використання ресурсів		Оборотність активів	Управління активами	Ефективність використання активів	Дії конкурентів
						Ринковий потенціал
					Зниження оборотного капіталу до необхідного рівня	Зниження оборотного капіталу до необхідного рівня
				Ефективність використання активів	Синергія по основних засобах	

Таким чином можна дійти до вихідних причин погіршення ситуації і спробувати змінити її на краще. У ході інтерпретації отриманих результатів необхідно постійно зважувати на ступінь впливу різних факторів та врівноважувати їх.

Оцінка загроз фінансовій безпеці підприємства внаслідок виявлення впливу ключових елементів на формування показника рентабельності активів, його взаємозв'язок з іншими показниками та напрями їх усунення подано в таблиці 3.

Прийняття управлінських рішень – це завжди балансування між вигодами і втратами, тому потрібно постійно мати на увазі можливі зміни у взаємозалежних параметрах і визначити рівновагу між фінансовими показниками для досягнення основного пріоритету – фінансової безпеки підприємства.

Висновки з цього дослідження. Узагальнюючи результати досліджень, зауважимо, вартість підприємства, його економічне зростання та ліквідність мають велику взаємо-

залежність та взаємозв'язок. Формуючи між ними рівноважні значення вже в процесі встановлення мети діяльності підприємства та його цілей, можна досягнути не тільки фінансової рівноваги та економічного зростання підприємства, а й забезпечити підприємство від загроз та ризиків.

У подальшому для оцінки фінансової рівноваги та виявлення оптимальної траєкторії розвитку енергетичних підприємств в багатовимірному просторі доцільно враховувати вартісну концепцію управління підприємством.

Як зазначають науковці, протягом останніх декількох років концепція вартісного управління є об'єктом особливої уваги серед зарубіжних та вітчизняних дослідників та стає відомою як управління заради вартості (Managing for Value, MFV). Мета цієї концепції зводиться до управління підприємством заради збільшення його ринкової вартості, а забезпечення фінансової рівноваги комплексом пропонованих методик може слугувати базою її реалізації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Україна. Закон «Про електроенергетику» від 16.10.1997 № 575/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/575/97-%D0%B2%D1%80/page>.
2. Бородулин А.Н. Аналитический инструментарий внутрифирменного управления // А.Н. Бородулин. – Москва : Экономика, 2012. – 367 с.
3. Костирко Л.А. Диагностика фінансової рівноваги господарюючого суб'єкта: оцінка підходів, методи, моделі, вибір рішення [Електронний ресурс] / Л.А. Костирко // Часопис економічних реформ. – 2011. – № 3. – С. 43-57. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/VsUNU/2008_10_2/kostirko.pdf.
4. Неудачин В.В. Реализация стратегии компании. Финансовый анализ и моделирование / В.В. Неудачин. – М. : Издательский дом «Дело» РАНХиГС, 2012. – 168 с.
5. Соколов Ю.А. Финансовая безопасность экономических систем / Ю.А. Соколов. – М. : «Анkil», 2010. – 264 с.
6. Фінансова звітність ПАТ «Львівобленерго» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://smida.gov.ua/>.